

Kundval, kvalitet och kostnader inom kommunal äldreomsorg

– *Kommunernas syn*

Innehåll

1	Inledning	3
2	Attityden till kundval och LOV är överlag mycket positiv.....	4
2.1	Därför fungerar kundvalssystem bra	4
2.2	Kvaliteten bättre sedan kundval införts.....	6
3	Dålig kostnadskontroll hos kommunerna.....	7
3.1	Svårt för kommunerna att planera för kostnaderna inom äldreomsorgen	7
3.2	70 procent vet inte kostnaden för att producera en hemtjänststimme i egen regi	8

1 Inledning

Intresset för att införa valfrihetssystem i enlighet med Lagen om valfrihet (LOV) är stort runt om i landet. I dagsläget har 201 kommuner beviljats stimulansbidrag från Socialstyrelsen för att utreda om och hur de ska införa LOV-system i sin kommun. Det är nu viktigt att de LOV-system som införs verkligen möjliggör för den mångfald och valfrihet lagen är tänkt att leda till. De erfarenheter Vårdföretagarna har hittills av införandet av LOV är på många håll positiv, men i flera kommuner ser vi en tendens till att använda LOV: en som en budgetregulator. Flera barnsjukdomar måste åtgärdas för att LOV: en ska bli lyckad och ha en framtid ute hos våra kommuner.

En särskilt påtaglig brist rör ersättningssystemen. Det finns exempel där kommuner inte ger ersättning för resor, dubbelbemanning, dokumentation, kompetensutveckling eller biståndsdiskussioner med brukaren. Utifrån sådana villkor är det svårt att se hur LOV ska kunna stimulera till ökad kvalitet eller locka nya entreprenörer som kan öka valfriheten.

En annan framträdande brist är kommunala verksamheter som drivs med förlust. Eftersom LOV inte ger någon garanterad kundstock åt nya aktörer i hemtjänsten är det orimligt att tro att reformen ska leda till att nya aktörer åtar sig stora uppstartskostnader så länge som problemet med de kommunala förlustverksamheterna inte åtgärdas.

För att få en bättre bild över kommunernas inställning till kundvalssystem inom äldreomsorgen, samt kartlägga kostnader inom den äldreomsorgen som kommunen driver i egen regi har Vårdföretagarna låtit Demoskop göra en undersökning. Intervjuer har gjorts med Sveriges kommunchefer samt den person inom respektive kommun som ansvarar för kostnader inom äldreomsorgen.

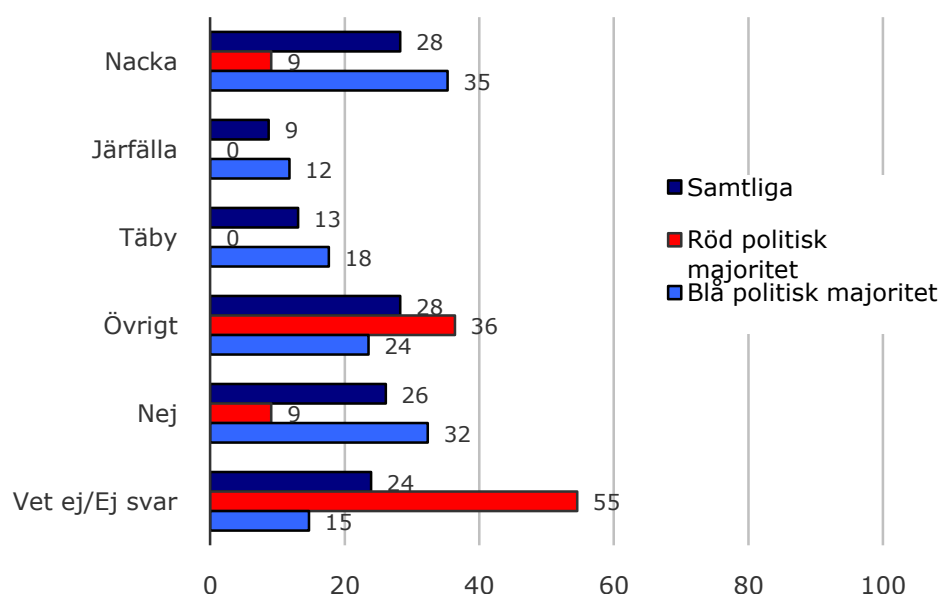
Under juni-september 2009 genomfördes sammanlagt 387 intervjuer med Sveriges kommunchefer samt den person som är ansvarig för kostnaderna inom äldreomsorgen i respektive kommun. Svarsfrekvensen var hög i attitydundersökningen som gjordes för att få en bild över kommunernas inställning till kundval inom äldreomsorgen. Totalt deltog här 250 kommuner och svarsfrekvensen var därmed 86 procent.

I den andra undersökningen som var en enkätundersökning var svarsfrekvensen lägre. Här deltog sammanlagt 137 kommuner vilket innebär en svarsfrekvens på 55 procent.

2 Attityden till kundval och LOV är överlag mycket positiv

Undersökningen visar att en majoritet av kommunerna känner till och är positivt inställda till LOV. Endast 4 procent är negativa medan 69 procent är positiva. Hela 80 procent av de kommuner som redan infört valfrihetssystem är positiva. De geografiska skillnaderna är små när det gäller attityderna till valfrihetssystem. Uppsala är dock den kommun som är mest positiv till LOV: en.

Av de 205 kommuner som medverkar i undersökningen är det 18 procent, dvs. 46 stycken, som redan idag har kundvalssystem. Andelen som infört kundval är något högre i de kommuner där alliansen har majoritet (25 procent) jämfört med där oppositionen har majoritet (12 procent). Erfarenheterna i de kommuner som infört kundval är mycket positiv. 7 av 10 uppger att kundvalssystemet fungerar mycket väl. Särskilt nöjda är kommunerna i Värmlands och Norrbottens län. Örebro län är det enda som uppgett att det inte fungerar väl.

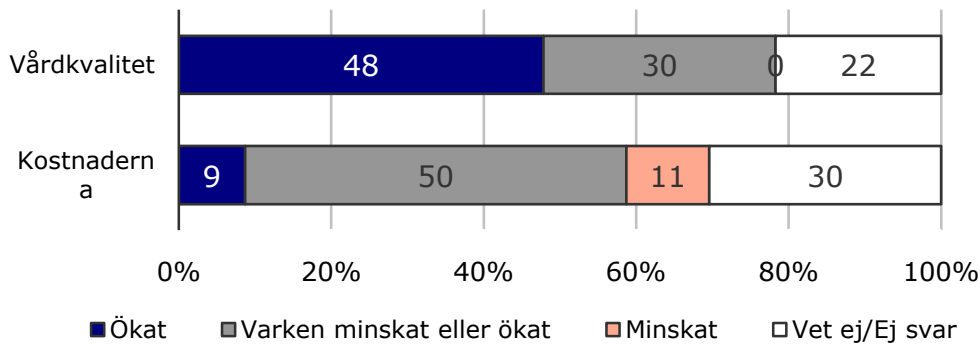

2.1 Därför fungerar kundvalssystem bra

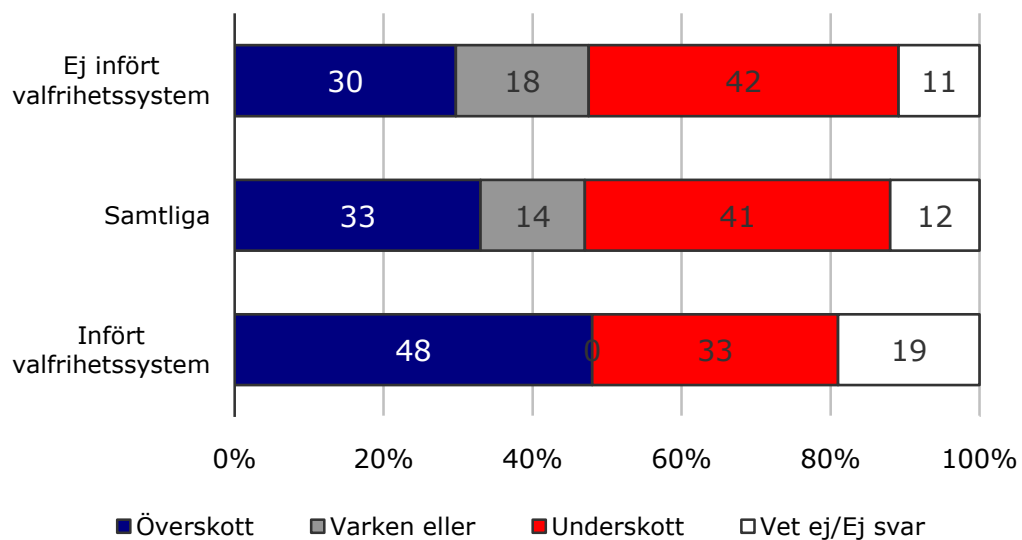
Kommunchefernas främsta skäl till att ha infört kundval är att de vill öka valfriheten för brukarna (67 procent).

"Alla brukarna är väldigt nöjda och kvalitetsmässigt så är det en höjning."

De främsta skälen till att kommuncheferna anser att kundvalet fungerar bra är att det anses ha lett till ökad valfrihet för brukarna, större flexibilitet och högre vårdkvalitet.

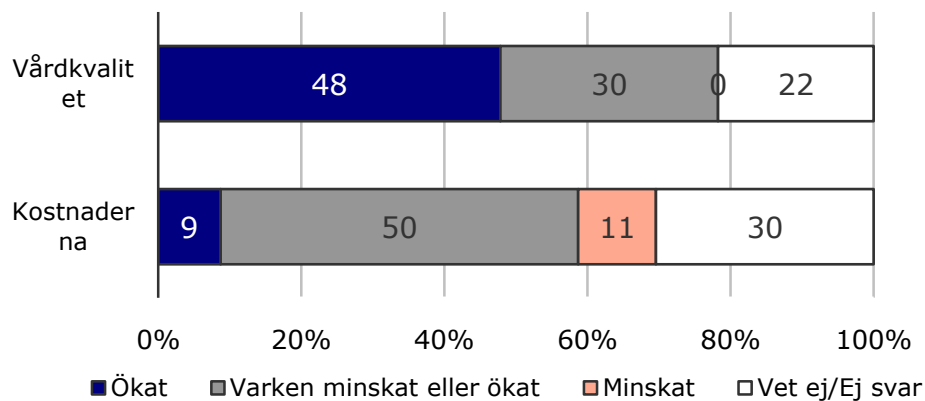
Av dem som inte redan infört kundvalssystem så planerar i dagsläget drygt hälften att införa det inom äldreomsorgen i enlighet med LOV. De regionala skillnaderna är dock stora. I Västerbotten och Gävleborg är andelen kommuner som uppger att de planerar att genomföra LOV lägre än riksgenomsnittet och betydligt lägre än till exempel Uppsala och Västergötlands län.

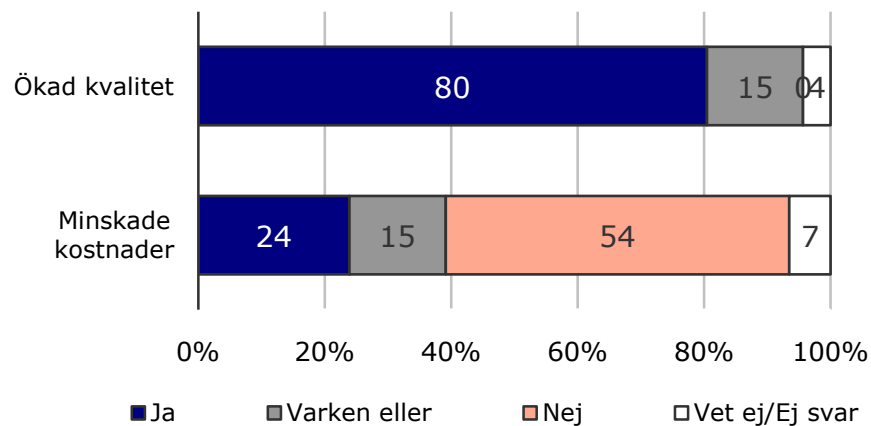
Politisk ovilja har uppgetts som det främsta skälet till att inte införa kundval. Detta är skäl är något vanligare i röda kommuner (79 procent) än i blå kommuner (69 procent).

2.2 Kvaliteten bättre sedan kundval införts

Hela 5 av 10 upplever att vårdkvaliteten ökat efter införandet av kundval inom äldreomsorgen. Detta är en relativt hög siffra då det stora flertalet av kommunerna haft kundval under en förhållandevis kort period. Intressant är också att se att ingen kommun uppgett att kvaliteten minskat sedan införandet av kundval.

Förväntningarna innan införandet var också att kvaliteten skulle öka. Detta har 8 av 10 uppgett.

3 Dålig kostnadskontroll hos kommunerna

4 av 10 kommuner uppger att den äldreomsorg som de bedriver i egen regi gick med underskott under år 2008. 3 av 10 uppgav att verksamheten gick med överskott. Enligt undersökningen så är det något färre som gått med underskott bland de kommuner som har kundval jämfört med de andra kommunerna. De regionala skillnaderna är dock stora. I Örebro län gick 80 procent av kommunerna med underskott medan andelen var 14 procent i Västmanlands län. Det genomsnittliga underskottet för den äldreomsorg som kommunen bedriver i egen regi var 4,5 miljoner kronor. Det motsvarar cirka 6 000 kronor per brukare. Överskottet var något lägre. Här var genomsnittet 3,5 miljoner kronor, vilket motsvarar cirka 4 700 kronor per brukare.

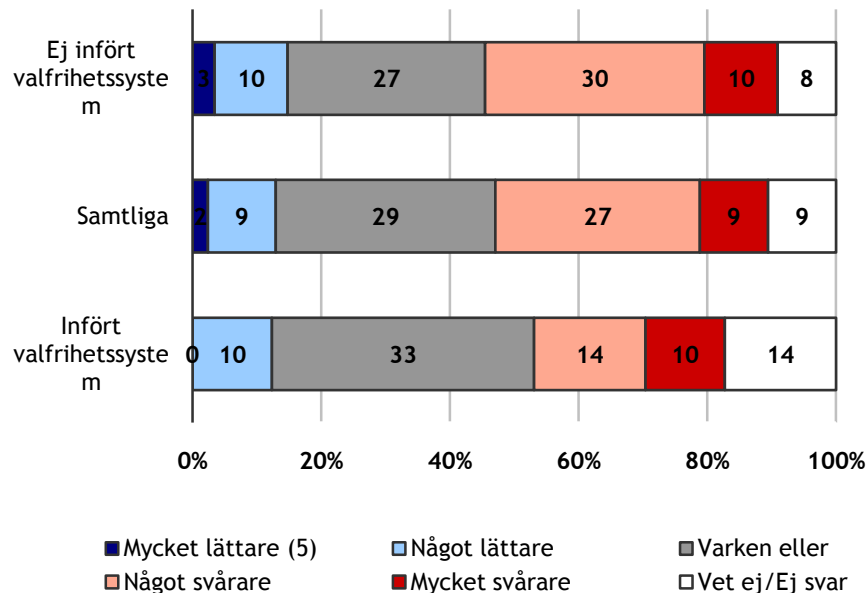
3.1 Svårt för kommunerna att planera för kostnaderna inom äldreomsorgen

Jämfört med övrig verksamhet så anser drygt 1 av 3 kommuner att det är svårare att planera för kostnaderna inom äldreomsorgen.

"Svårt att veta exakt när vårdbehov utifrån befolkningsprognoser infaller. Verksamheten är inte konstant. Det går inte helt att förutse vilka insatser som kommer efterfrågas (t ex särskilt boende eller hemvård)."

De öppna svaren visar att det främsta skälet till att kostnaderna inom äldreomsorgen är svåra att planera är att göra prognoser av vårdbehovet, dvs. att förutse och budgetera för rätt antal brukare samt hur mycket vård varje brukare behöver.

Av de kommuner som har kundval inom äldreomsorgen är det färre (24 procent) som upplever att det är svårt att planera för kostnaderna jämfört med övriga kommuner (40 procent).

3.2 70 procent vet inte kostnaden för att producera en hemtjänststimme i egen regi

På frågan "Vad är kommunens totala (inklusive administration etc.) kostnad för att producera en hemtjänststimme under dagtid i tätort? Exklusive hemsjukvård, anhörigvård och boendestöd?" svarade endast 30 procent av kommunerna. 70 procent har svarat vet ej. Den anmärkningsvärt låga svarsfrekvensen tyder på att många kommuner har relativt dålig koll på kostnaderna för den äldreomsorg som bedrivs i kommunens egen regi.

Intressant är att 6 av 10 kommunchefer uppger att det finns en viss risk att kommunen måste sänka ersättningsnivåerna till de privata aktörerna inom äldreomsorgen på grund av den pågående lågkonjunkturen.

